

SEYFƏDDİN RZASOY
AMEA-nın Folklor İnstitutu

OĞUZ MİFİ VƏ ONUN TRANSFORMATİV PARADİQMALARININ STRUKTUR-SEMİOTİK METODLA ÖYRƏNİLMƏSİ

1. Mif-folklor-ədəbiyyat münasibətlərinin dialektik strukturu.

Milli ədəbiyyatımızın yenidən dəyərləndirilməsi ilk baxışdan aktual görünməsə də, bu problem folklor və mifologiya ilə sıx bağlıdır. Mifologiya-folklor-ədəbiyyat silsiləsi Azərbaycan ədəbi düşüncəsinin epoxal inkişaf tarixini nəzərdə tutur. Ədəbi irsə sinxron baxış, yəni onun çağdaş poetik dəyər və meyarlar kontekstində qiymətləndirilməsi diaxron-tarixi baxışı nəzərdə tutmadan heç vaxt dialektik-fəlsəfi bütövlük kəsb edə bilməz. Ona görə ki, ədəbiyyat tarixi şüurun forması kimi özünün təkamül mərhələlərinə malikdir. Ədəbi düşüncənin strukturunun bitkin sistem hadisəsi kimi dəyərləndirilməsi mif və folklor mərhələlərini nəzərə almadan mümkün deyildir.

Mif və folklor ədəbi düşüncənin həm diaxron, həm də sinxron struktur səviyyələrini təşkil edir. Bu, diaxroniya baxımından o deməkdir ki, ədəbiyyatın mətn, forma və məzmun göstəriciləri bütün hallarda tarixi inkişafı özündə əks etdirir. Ədəbi düşüncənin müasir keyfiyyət müəyyənliliyi tarixlə şərtlənir və bu keyfiyyət müəyyənliliyinin öyrənilməsi tarixə müraciəti zərurətə çevirir.

Ədəbiyyata sinxron baxış mif və folklorun struktur səviyyələri kimi yerinin müasir ədəbi düşüncənin poetik strukturunda axtarılması deməkdir. Belə ki, həm mif, həm də folklor ictimai düşüncənin struktur laylarıdır. Mifdən folklorla, folklordan ədəbiyyata inkişaf prosesində mif və folklor ədəbi düşüncənin struktur səviyyələrinə çevrilir. Bu baxımdan, ədəbiyyatın milli özünüifadə kodlarından biri kimi dəyərləndirilməsi onun mif və folklor kontekstlərində öyrənilməsini zərurətə çevirir.

2. Ədəbi düşüncənin strukturu və metod problemi.

Ədəbi düşüncənin dialektik sistem olaraq dəyərləndirilməsi metod problemini daim aktual saxlayır. Metod – təhlilin üsulu, metodologiya – həmin

üsulün əsasında duran baxış sistemidir. Azərbaycan filologiyasında metod məsələsinin problem olduğu məlumdur. Metodsuzluq, daha doğrusu, metodoloji baxış sistemlərini özündə əks etdirməyən yanaşmalar filoloji təhlilin təcridən primitivləşməsi ilə nəticələnmişdir. Bundan yaxa qurtarmaq milli filologiyamızın qarşısında duran ən böyük problemlərdən biridir.

Hər bir metod və onun metodologiyası təhlil edilən obyektin və öyrənilən predmetin strukturunun öncədən modelləşdirilməsi deməkdir. Başqa sözlə, ədəbi təhlil metodunun strukturu ədəbi mətnin strukturu ilə müəyyənləşir. Mətnlə onun təhlil metodu müəyyən struktur səviyyəsində birləşir. Bu baxımdan, müxtəlif metodlar mətnin təhlil açarlarıdır. Bu açarlar olmadan mətnin struktur səviyyələrini aşkarlamaq, onun daşdığı struktur informasiyasından agah olmaq mümkün deyildir. Struktur informasiyasının öyrənilməsi isə mətnin təhlilinin başlıca şərtidir.

3. Ədəbi düşüncə tarixi və struktur-semiotik təhlil metodu.

Azərbaycan filologiyası və folklorşünaslığı uzun onilliklər struktur-semiotik təhlil metodundan yan keçmişdir. «Struktur»(alizm) – klassik anlamında mətnin strukturunun psixikanın alt qatı ilə müəyyənləşən səviyyələrinin aşkarlanması deməkdir. «Semiotika» – mətndə struktur informasiyanı daşıyan işarələrin aşkarlanmasıdır. Ümumiyyətlə, struktur-semiotik yanaşma folkloru onun bütün səviyyələrində təhlil etmək üçün ən funksional metodlardan biridir. Bu metodla mətnin strukturunda ilk növbədə dəyişməyən və dəyişən səviyyələr bir-birindən fərqləndirilir. Bu da folklorun süjet və obrazlarının struktur mahiyyət və mexanizmlərini üzə çıxarmağa, eyni zamanda folklor mətninin funksional strukturunu, yəni onun «necə işlədiyini» aşkarlamağa imkan verir.

4. Folklorun (mifin) struktur-semiotik metodla öyrənilməsi təcrübəsindən.

4.1. Ümumnəzəri aspekt.

Azərbaycan folklorşünaslığında folklorun öyrənilməsinə tətbiq olunan prinsip və metodlar əksərən filoloji xarakterlidir. Folklor hadisəsində filoloji səviyyə onun poetik strukturunun yalnız bir qatını təşkil edir. Bu baxımdan, strukturun qətiyyənlə filoloji olmayan (qeyri-filoloji) səviyyələrinin filoloji prinsip və metodlarla öyrənilməsi heç bir halda uğurlu nəticə verə bilməz. Tədqiq metodu öyrənilən mətnin strukturunu əks etdirməlidir. Çox təəssüf ki, bütöv mahiyyəti ilə heç bir halda ədəbiyyat olmayan, (ədəbiyyat olmaq onun

daxili strukturunun yalnız bir səviyyəsini təşkil edir) folklora ədəbiyyat prinsiplərindən yanaşılması Azərbaycan folklorşünaslığının uzun onilliklər boyu davam etmiş təcrübəsini əksər tədqiqatların nümunəsində tautologiyaya müncər etmişdir. Görkəmli folklorşünas H.İsmayılovun yazdığı kimi: «Folklor gerçəkliyin söz, musiqi, hərəkət (jest), eləcə də xalq yaradıcılığının digər sahələrinin sənət kodları vasitəsi ilə ifadə olunduğu milli düşüncə layıdır. Ədəbiyyat ifadəsi altında başa düşülən xalq yaradıcılığının söz sənəti onun çoxsaylı ifadə vasitələrindən biri, milli təfəkkürün özünü realizasiya instrumentidir. Total milli dünyagörüşü kontekstində ədəbiyyat bədii söz kodu ilə funksionallaşan düşüncə qatı olaraq onu öz içinə alan folklorun tərkib hissəsidir. Tarixi-kulturoloji baxımdan ədəbiyyat milli potensiyanın özünüifadəsinin ilkin çoxşaxəli sahəsi olan folklordan üzvlənmədir» (1, s. 5).

Folklorla ədəbiyyatın münasibətlərini məhz struktur kontekstində modelləşdirən bu fikir öz müstəqim mənası ilə bərabər, birbaşa deyilməyə də, folklora struktur (-semiotik) hadisə kimi yanaşmanı da nəzərdə tutur.

Biz uzun illərdir ki, türk mifologiyasının diferensial mətn tipi olan Oğuz mifinin Oğuznamə eposundan (oğuz epik folklorundan) struktur-semiotik metodla bərpası məsələləri ilə məşğuluq. Tədqiqatın nəticələri məqalələr (2; 3; 4; 5 və s.) və kitablar şəklində (6; 7) vaxtaşırı çap olunur. Həmin tədqiqatların nəticələri bizə «ədəbi düşüncəyə yeni prizmadan baxış» problemini burada poetik mətnin müxtəlif struktur səviyyələri boyunca metod kontekstində nəzərdən keçirməyə imkan verir.

4.2. Oğuz mifinin süjetinin motiv səviyyəsi və struktur-semiotik metod.

Oğuz eposunun möhtəşəm abidəsi olan «Kitabi-Dədə Qorqud»un (KDQ) süjet anaxronizmləri bütün tədqiqatçıların diqqətini cəlb etmiş və bu süjet uyğunsuzluqlarına müxtəlif izahlar verilmişdir. Həmin fikirlərin hamısı bir səviyyədə bir-biri ilə birləşir: onların heç birində bu süjet hadisəsinə epos poetikasının prinsiplərindən yanaşılmamışdır. Oğuznamə eposu struktur düşüncənin hadisəsidir: epik-mifoloji struktur prinsiplərini tətbiq etmədən onun süjet məntiqini açmaq mümkün deyildir. Məsələn, KDQ-də bir çox kafirlər, xüsusilə Şöklü Məlik bir neçə dəfə öldürülür. Tədqiqatçılar buna cürbəcür izahlar versələr də, heç bir halda «dəfələrlə öldürülmə» motivini struktur səviyyədə götürməmişlər. Halbuki struktur-semiotik yanaşma onlara

süjetin bu «təkrarlanan» semantemini məhz struktur elementi kimi götürməyə və onun epik mahiyyətini izah etməyə imkan verərdi.

Klassik strukturalizmin məşhur nümayəndəsi K.Levi-Stros yazır: «Eyni ardıcılığın mifdə və ümumiyyətlə, şifahi ədəbiyyatda ikiləşməsi, üçləşməsi və ya dördləşməsi ilə rastlaşılması çox vaxt sual doğurur... (...) ...Təkrarlanma xüsusi funksiya daşıyır və mifin strukturunu aşkarlayır» (8, s. 206; 9, s. 58).

Demək, KDQ mətnində təkrarlanan motiv mifin strukturunu ortaya qoyur. Bu da bizə struktur-semiotik təhlil metodunu tətbiq etməklə kafirlərin «dəfələrlə öldürülməsi» motivində «ölüb-dirilmə» mifologemini bərpa etməyə imkan vermişdir (geniş şəkildə bax: 2; 6; 7).

4.3. Oğuz mifinin mətn strukturunu və struktur-semiotik metod.

Struktur-semiotik metod folklorun mətn strukturunun aşkarlanması məsələsində xüsusi aktualıq kəsb edir. Məsələn, KDQ-də Dədə Qorqud, Qazan xan və başqa qəhrəmanların simasında birləşən on iki boyda hadisələr zaman ardıcılığı baxımından bir-birini təsdiq etmir. Bir boyda uşaq olan qəhrəman «sonrakı» boyda gənədir, «daha sonrakı» boyda yenə də uşaqdır. Bu anaxronizm bir obrazın simasında aradan qaldırıldıqda digər obrazın simasında yeni anaxronizm yaranır. Tədqiqatçılar bu barədə müxtəlif fikirlər söyləmiş və mətnləri müəyyən ardıcılıqla düzməyə çalışmışlar (həmin fikirlər və düzümlər haqqında bax.: 2; 10). Ancaq «düzümlər» heç bir halda uğurlu nəticə verməmişdir. Çünki bu «düzümlərdə» tətbiq olunan prinsip və metodlar tamamilə yanlışdır və KDQ mətninin struktur mahiyyətini əks etdirmir.

KDQ boylarının «yenidən düzümündə» bütün hallarda sintaqmatik prinsip tətbiq olunmuşdur. Yəni tədqiqatçılar bütün hallarda diaxronik ardıcılığa əsaslanmış və mətnin bütün süjet elementlərində tarixi inkişaf ardıcılığını axtarmışlar. Halbuki yalnız sintaqmatizm prinsipini (diaxronik yanaşmanı) tətbiq etməklə abidədəki süjet uyğunsuzluqlarının məntiqini tapmaq mümkün deyildir. Məsələnin bütün mahiyyəti onunla bağlıdır ki, KDQ boylarının düzümü ilk növbədə sintaqmatik yox, paradiqmatik xarakterlidir.

Sintaqmatik düzüm – diaxroniyanı, tarixi inkişafı, zamanın düzxətli strukturunu nəzərdə tutur. Düzxətli zaman tarixi şüur hadisəsidir və mifdən-sonrakı hadisədir. KDQ-də boyların düzümünün zaman baxımından bir-birini təsdiq etməməsində, yaxud müxtəlif obrazların «dəfələrlə öldürülməsində» («ölüb-dirilməsində») və s. ifadə olunan zaman anaxronizmləri aydın şə-

kildə göstərir ki, burada sintaqmatik (düzxətli) zaman zahiri planı təşkil etməklə paradiqmatik zamana (düzümə) tabedir.

Paradiqmatik düzüm – qapalı, təkrarlanan, ritmik zamanı nəzərdə tutur. Bu, mifoloji düşüncəyə məxsus zamandır. Mifoloji düşüncədə zaman sakral mərkəzdən başlanır (doğulur), böyüyür, qocalır və qapalı dövrə vuraraq, başlanğıc nöqtədə tamamlanır (ölür). Bununla da bir dövrə başa çatır. Daha sonra «yeni» dövrə gəlir. Ancaq bu, «yeni» zaman ayrı bir zaman yox, öləndən sonra dirilmiş əvvəlki zamandır; yeni zaman yoxdur, başlanğıcını sakral mərkəzdən götürən bir zaman var və o, qapalı, təkrarlanan ritmlə ölüb-dirilir.

Oğuz mifoloji düşüncəsində zamanın strukturu məkanın strukturunda pro-

yeksiyalanır (təkrarlanır). Başqa sözlə, zaman qapalı, təkrarlanan olduğu kimi, məkan da qapalı, təkrarlanan quruma malikdir. Qapalı, təkrarlanan ritm təkcə məkan və zamanın kosmoloji strukturunda yox, mifoloji dünya modelindəki hərəkətin funksional dinamikasının da strukturunda durur. Başqa sözlə, mifdə hər bir hərəkət qapalı, təkrarlanan, ritmik struktura malikdir.

Mifin bu strukturu oğuz mifoloji dünya modelinin, istisnasız olaraq, bütün şaquli və üfüqi səviyyələrinə aiddir. Həmin dünya modelində elə bir sahə qala bilməzdi ki, mifin qapalı, təkrarlanan, ritmik strukturundan qıraqda dura bilsin. Bu, istisnasız olaraq, epik məkan və zamana da aiddir. Başqa sözlə, Oğuz mifinin poetik mətn strukturu da bütün səviyyələri üzrə qapalı, təkrarlanan, ritmik quruma malikdir.

Paradiqmatizm sintaqmatik (diaxronik) böyüməni yalnız bir qapalı çevrə kontekstində nəzərdə tutur (doğrudur, təsdiq edir). Çevrənin tamamlanması ilə zaman ardıcılığı ilə böyümə (sintaqmatik-diaxronik inkişaf) başa çatır. Məsələnin bütün mahiyyəti yeni dövrənin məhz hansı prinsiplə (sintaqmatik, yaxud paradiqmatik) başlanmasındadır. Mifdə yeni dövrə köhnənin davamı (sintaqmatik ardıcılığı) kimi meydana gəlir. Ümumiyyətlə, burada «köhnə» və «yeni» bölünməsi yoxdur. Burada «vahidin» təkrarlanması var. «Köhnədən» sonra gələn «təzə» yenisi deyildir. Bu, elə həmin «köhnədir», yenidən dirilərək gəlmişdir.

Beləliklə, oğuz mifoloji dünya modeli özünün bütün məkan və zaman strukturu ilə «Oğuz» vahidinin qapalı, təkrarlanan ritmi şəklində təşkil

olunur. Bütün məkan və zaman öz başlanğıcını sakral əcdad Oğuz kağandan götürür. «Oğuz zamanı» ritmik şəkildə təkrarlana-təkrarlana gedir. Lakin bu təkrarlanma heç də mücərrəd bir zamanın təkrarlanması demək deyildir. Mifoloji zaman mücərrəd yox, konkretir: hadisələrin, əşyaların təkrarlanmasında ifadə olunan zamandır. Başqa sözlə, Oğuz xandan başlanan «Oğuz zamanı» öz-özlüyündə təkrarlanmır: o, «Oğuz məkanının» simasında təkrarlanır. Bu, KDQ-də qorunub qalmışdır. Abidədən «Oğuz zamanı» semantemi keçir. Bu bütün zamanların struktur nüvəsində duran, onların hərəkət dinamikasının necəliyini müəyyənləşdirən zamandır. KDQ-də əksər boylarda bütün süjet (funksional dinamika) Bayındır xanın, yaxud Qazan xanın məclisindən başlanır və məclislə (toyla) başa çatır. Həmin məclis oğuz kosmosunun bütün sosial, siyasi, sakral və sekulyar nizamının Oğuz xandan başlanan məkan düzümüdür.

Beləliklə, Oğuz zaman və məkanı sakral Oğuz xandan başlanır və onun paradigmatik təkrarı şəkildə təşkil olunur. Biz bunu dünya modelinin bütün səviyyələri boyunca, o cümlədən poetik məkanda müşahidə edə bilirik. Səviyyələrin təsvir kodları fərqli olsa da, törəmələr (paradigmalar) başlanğıcını vahid mərkəzdən (Oğuz xandan) götürür. «Oğuz xan» invariantı antropoloji kodla «Oğuz xan – Bayındır xan – Qazan xan – Alp Aruz» paradigmatik silsiləsini verir. Həmin invariant zaman kodu ilə «Oğuz zamanı – Bayındır zamanı – Qazan zamanı – Alp Aruz zamanı» şəkildə paradigmatlaşır. Diqqəti cəlb edən ən mühüm məsələ ondan ibarətdir ki, oğuz dünya modelində «Oğuz xan» invariantının paradigmatı (proyektiv törəməsi) olmayan heç nə qalmır. Oğuz epik-mifoloji düşüncəsinin funksional strukturu da eyni prinsiplə təşkil olunur. KDQ-nin mətn strukturu 12 vahiddən – boydan ibarətdir. Hər bir boyun öz adı var (məs., «Salur Qazanın evinin yağmalandığı boy...» və s.). Lakin bu mətnlərin boy kimi hərəsinin öz adı olsa da, onların «Oğuz xan» invariantının paradigmatları kimi bir adı var: «Oğuz(namə)». Başqa sözlə, 12 boy cəmi bir «Oğuz»un («Oğuznamə»nin) on iki dəfə təkrarlanmasından ibarətdir.

«Oğuznamə» terminoloji baxımdan Oğuz dünya modelinin söz səviyyəsində proyeksiyası, ad-model, nominativ dünya modelidir. Burada «Oğuz» – sakral başlanğıcı, invariantı, «namə» – söz kodunu bildirir. Beləliklə, «Oğuznamə» termin kimi «Oğuz xan» dünya modelinin söz

səviyyəsidir. Başqa sözlə, Oğuz xan antropoloji kodla Bayındır xanda, Qazan xanda paradiqmalaşdığı kimi, söz kodu ilə «Oğuznamə» semantemində paradiqmalaşır. Bu halda «Oğuz»un söz səviyyəsi «Oğuznamə»dir. Buradan aydın olur ki, KDQ-də bir-birinin ardı ilə düzülmüş 12 «Oğuznamə» «Oğuz xan» invariantının söz kodu ilə 12 vahidlik (boyluq) silsilə şəklində təşkil olunmasıdır. Vahid başlanğıc olan «Oğuz xan» invariantı eposda 12 dəfə təkrarlanır. Bu baxımdan, 12 oğuznamə bir-birinin ardı, davamı olan 12 boy yox, vahidin (təkin) 12 dəfə təkrarlanmasından («ölüb-dirilməsindən») ibarətdir. Məhz təkrarlandığı üçün bir boyda öldürülmüş kafir «sonrakı» boyda yenidən «dirilir». Beləliklə, hadisələr bir boyun əvvəlində başlanır və boyun sona çatması ilə dövrə qapanır. «Sonrakı» boyda yeni hadisə başlanmır.: sonrakı boyun məzmunu struktur sxemi və funksional dinamikasına görə məhz əvvəlki boyun təkrarıdır. Sadəcə olaraq mahiyyətində paradiqmatizm dayanan bu təkrarlanan boyların strukturunda müşahidə etmək lazımdır. Elə bu səbəbdəndir ki, bir boyda gənc olan Uruz sonrakı boylarda yenidən uşaq olur. Beləliklə, Bayındır, Qazan və Alp Aruzun simasında antropoloji kodla təkrarlanan vahid Oğuz xan olduğu kimi, on iki boy şəklində təkrarlanan bir «Oğuz» (namə) var.

4.4. Oğuz mifinin kosmoloji kontinuumu və struktur-semiotik metod.

Folklor öz kosmoloji kontinuumunun (məkan-zaman sisteminin) strukturunu birbaşa mifdən götürür. Ədəbiyyat da öz struktur başlanğıcını folk-lordən alır. Bu halda mifin strukturu arxetiplər şəklində ədəbi düşüncənin strukturunda yaşamaqda davam edir. Burada münasibətlərin iki səviyyəsi vardır:

1. Ədəbi mətnə müəllif subyektə tərəfindən şüurlu şəkildə daxil edilən mifoloji kontinuum (süjet, motiv – mifologem, obraz və s.).

2. Ədəbi düşüncənin və onun məhsulu olan mətnin strukturunda arxetiplər şəklində mövcud olan (yaşayan) mifoloji kontinuum. Bu kontinuumda insanın psixikasındakı təhtəlsüür mənşəli mifoloji arxetip aiddir. Onlar müəllif subyektə tərəfindən dərk olunmur. Ancaq ilham anında şüür təhtəlsüürə həmin arxetipləri qəbul edə biləcək dərəcədə köklənə bilir. Bu halda «Azərbaycan ədəbiyyatının yeni baxış prizmalarından öyrənilməsi» problemi folklorun mifoloji arxetiplərlə müəyyənləşən kosmoloji kontinuumunun tədqiqi məsələsini zərurətə çevirir.

Göstərilən məsələnin həllinə tətbiq oluna bilən ən uğurlu təhlil aparatını, bircə, struktur-semiotik yanaşma təşkil edir. Məhz bu metoddan istifadə bizə Oğuz xaosunun strukturunu kəşf etməyə, onun funksional dinamikasını aşkarlamağa imkan vermişdir (bu barədə ayrıca tədqiqatımıza bax.: 5; həmçinin – 7).

Tədqiqat nəticəsində aşkarlamışıq ki, Oğuzlar xaosu – «Yalançı Dünya» adlandırılmışlar. Aydınlaşdırılmışdır ki, «Yalançı Dünya» anlayışının əsasında duran «yalan» sözü heç də indiki mənasında deyil. Bu söz indi «olmayan», «qeyri-həqiqi» anlamlarındadır. Lakin oğuz mifoloji-epik düşüncəsində bu söz «Oğuzun tərsi» (tərsəsi – əks proyeksiyası) anlamındadır: «Yalançı Dünya» – Oğuzun tərsi olan dünya. Öyrənilmişdir ki, «yalan» «doğru»nun tərsəsi olduğu kimi, «yalançılıq» da «Yalançı dünya»nın davranış prinsipinin, funksional dinamikasının əsasında durur. Xaosda ölüm dünyasında, Oğuz əks olan kafir məkəninə olanlar üçün xaosun davranış prinsipinə uyğun olaraq «yalançılıq» etmək normadır. Bu baxımdan, əsirlikdə olan Beyrək həmin prinsipə uyğun olaraq yalan danışır. Yaxud xaosla bağlı «dəli» epitetli qəhrəmanların hərəkətlərində xaosun «yalan(çılıq)» semantemi onların Oğuzdakı davranışlarının əksinə (tərsinə) hərəkət etməsində üzə çıxır. Məsələn, Dəli Domrul sulu yox, quru çayın üstündən körpü salır; keçənlərdən yox, keçməyənlərdən daha çox pul alır, keçənləri yox, keçməyənləri döyür. Bunun səbəbi onun xaosla bağlılığındadır. O, «dəli» qəhrəmandır. «Dəlilik» xüsusi statusdur və inisiyasiya ritualı ilə bağlıdır. Bu ritualı keçənlər eyni zamanda ikili status daşıyırlar: diri və ölü. O, «Domrul» olaraq – Oğuzla, «Dəli» olaraq – «Yalançı Dünya» ilə bağlıdır (bax: 5).

Beləliklə, deyilənlər göstərir ki, Azərbaycan ədəbi düşüncəsinin struktur-semiotik metodla öyrənilməsi bir zərurətdir. Həmin metod ədəbi düşüncənin folklor və mif səviyyələrinə enib, arxetipik simvollarını aşkarlamağa imkan verir. Bu da öz növbəsində çağdaş ədəbi düşüncənin strukturunun görünməyən qatlarını üzə çıxarmağa, ədəbiyyatda sinergetik xarakterli proseslərin mahiyyətini anlamağa, ondakı psixikanın kollektiv şüursuzluq qatı ilə müəyyən-ləşən hadisələri dərk etməyə və nəticə etibarilə özümüzü ədəbi kod səviyyəsində başa düşməyimizə daha bir baxış konteksti verir.

Ə D Ə B İ Y Y A T

1. İsmayılov H. Folklor: aksiom və absurd arasında // «Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər» (məqalələr toplusu). XX cild, B.: Səda, 2006, səh. 3-17
2. Rzasoy S. Oğuz mifinin invariant strukturundan // «Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər» (məqalələr toplusu). XI cild, B.: səh. 146-161
3. Rzasoy S. «Dədə Qorqud kitabı»nın sonuncu boyunun mətn strukturu // «Dədə Qorqud» jur., 2002, № 2, s. 73-90
4. Rzasoy S. «Kitabi-Dədə Qorqud»un sonuncu boy süjetinin kosmoloji strukturu və ritual-mifoloji semantikasi // «Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər» (məqalələr toplusu). XII cild, B.: 2002, s. 85-155
5. Rzasoy S. Oğuz mifoloji-epik dünya modelində Xaos – «Yalançı dünya» // III Uluslararası Folklor Konfransının Materialları, B.: 2005
6. Rzasoy S. Oğuz mifinin paradimləri. B.: Səda, 2004
7. Rzasoy S. Oğuz mifi və Oğuznamə eposu. B.: 2006
8. Леви-Строс К. Структурная антропология. М.: Наука, 1985
9. Xəlil A. K.Levi-Strosa görə mifin strukturu // «İnternet və intellekt» struktur-semiotik araşdırmalar bülleteni. Sayı – 1. B.: Səda, 2001, s. 54-61
10. Nəbiyeva Ü. Türk epik düşüncəsində «Dədə Qorqud», onun yayılma çevrəsi və arxitektonikasına dair // «Dədə Qorqud» jur., 2006, № 3, s. 23-38

С.Г.Рзасой

РЕЗЮМЕ

Изучение огузского мифа и его трансформатических парадигм на основе структурно-семиотического метода

Статья посвящена изучению огузского мифа на основе структурно-семиотического метода. Исследование показывает, что изучение огузского мифа на основе этого метода дает продуктивные результаты. Применяемый

метод создает возможность выявлять и реконструировать семиотическую структуру и схему модели мира огузского мифа.

S.G.Rzasoy

**The studying Oghuz myth and its transformative
paradigms on the basis of structural - semiotics method**

SUMMARY

The article is devoted to studying Oghuz myth on the basis of a structural - semiotics method. The research shows that studying Oghuz myth on the basis of this method yields productive results. The used method creates an opportunity to reveal and reconstruct semiotics structure and the circuit model of the world Oghuz myth.